

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
DELEGATURA W OLSZTYNIE

LOL. 410.9.1.2024

Pan
Mateusz Cygan
Dyrektor
Warmińsko-Mazurskiego Ośrodka
Doradztwa Rolniczego w Olsztynie
ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/24/041 Ochrona wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Olsztynie, ul. Jagiellońska 91, 10-356 Olsztyn
Kierownik jednostki kontrolowanej	Mateusz Cygan, Dyrektor od 18 kwietnia 2024 r. W okresie objętym kontrolą funkcję kierownika jednostki pełnił: Damian Godziński, Dyrektor od 20 września 2016 r. do 1 marca 2024 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Prowadzenie działań edukacyjnych i doradczych w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.
Okres objęty kontrolą	Od 1 stycznia 2018 r. do 31 grudnia 2023 r., z wykorzystaniem dowodów sporządzonych przed tym okresem i po tym okresie.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Olsztynie
Kontroler	Artur Żukowski, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LOL/68/2024 z dnia 20 czerwca 2024 r. (akta kontroli str.1-6)

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

OCENA OGÓLNA

W latach 2018 – 2023 Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doradztwa Rolniczego (dalej: WMODR, Ośrodek) prawidłowo wywiązał się z obowiązku prowadzenia szkoleń dla rolników i innych mieszkańców obszarów wiejskich w zakresie ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE lub innych instytucji krajowych lub zagranicznych odnośnie do ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zaleceń zawartych w zbiorze zaleceń dobrej praktyki rolniczej, o którym mowa w art. 103 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2017 r. - Prawo wodne (dalej: upw)³.

W badanym okresie zapewniono odpowiednie warunki kadrowo-organizacyjne w celu prowadzenia działań edukacyjnych i doradczych w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

Prawidłowo ustalano i pobierano opłaty za sporządzone wnioski o płatność dotyczące pomocy finansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE lub innych instytucji krajowych i zagranicznych, w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, na wnioski podmiotów prowadzących

¹ Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ Dz. U. z 2024 r. poz. 1087, ze zm.

produkcję rolną oraz podmiotów prowadzących działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 upw. W badanym okresie stwierdzono bowiem tylko jeden przypadek, spośród 77 wykonanych usług, braku ustalania opłaty.

Prawidłowo pobierano opłaty za sporządzenie planu nawożenia azotem, poza jednym przypadkiem, w którym opłatę tę pobrano w kwocie o 240 zł niższej niż należna tj. w kwocie 200 zł zamiast 440 zł.

Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły również:

1. Sporządzanych przez WMODR planów nawożenia azotem. W 11 spośród 15 objętych badaniem planach nawożenia stwierdzono wcześniejszą datę wykonania, niż data wniosku o wykonanie planu. Takie postępowanie nie było rzetelne.

2. Przygotowywanych na zlecenie wniosków o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE, w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, tj. sporządzono je niezgodnie z dokumentacją konkursową. Badanie przeprowadzone na próbie 15 wniosków wykazało bowiem, że w 11 przypadkach pracownicy WMODR nierzetelnie wypełnili wnioski lub inne dokumenty niezbędne do ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły m.in. braku danych identyfikacyjnych (NIP, Regon), braku danych dot. lokalizacji inwestycji, braku uzasadnienia zakresu inwestycji, nieprawidłowych informacji dotyczących posiadanych środków trwałych, niespójnych danych w dokumentacji, nieprawidłowego okresu bazowego i docelowego.

3. Sporządzonych sprawozdań z realizacji rocznego programu działalności WMODR za rok 2019, 2020, oraz 2021. W sprawozdaniu za:

- 2019 r. nie ujęto dwóch wniosków dotyczących konkursów w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych,
- 2020 r. jeden z wniosków wykazano w niewłaściwej pozycji,
- 2021 r. ujęto wniosek mimo, że wnioskodawca odstąpił od realizacji przez WMODR usługi doradczej.

Takie postępowanie nie było rzetelne.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

OBSZAR

Prowadzenie działań edukacyjnych i doradczych w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

Opis stanu faktycznego

1. W okresie objętym kontrolą, dokumentami regulującymi działalność szkoleniową i doradczą prowadzoną przez WMODR były określone przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi (dalej: MRiRW) priorytetowe kierunki działalności doradczej oraz wzory programu działalności ODR na dany rok⁴. W oparciu o te wytyczne WMODR sporządzał roczny program działalności, który był zatwierdzany przez MRiRW.

Sporządzone przez WMODR sprawozdania z realizacji rocznego programu działalności były w latach 2018-2023 zatwierdzone przez MRiRW. Uwzględniały one m.in. informacje w zakresie efektywności realizowanych przez Ośrodek zadań szkoleniowych i doradczych w stosunku do zaplanowanych.

Przy realizacji usług doradczych WMODR korzystał także z opracowanej przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie metodyki doradzania pn. „Ograniczenie

⁴ przekazywany przez Centrum Doradztwa Rolniczego

zanieczyszczenia wód azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych oraz zapobieganie dalszemu zanieczyszczeniu. Metodyka doradztwa. Świadczenie usług doradczych w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020” (dalej: Metodyka doradztwa)⁵. Polecenie posługiwania się dokumentami, jakimi są metodyki doradztwa przy realizacji usług doradczych zawarte zostało⁶ w Zarządzeniu Dyrektora WMODR⁷. Jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka: w dniu 31 marca 2021 r., pomiędzy ARiMR a WMODR, została zawarta umowa o przyznaniu pomocy⁸, której przedmiotem było określenie praw i obowiązków stron związanych z realizacją operacji polegającej na przygotowaniu i świadczeniu usług doradczych odbiorcom tych usług⁹. Dokument Metodyka doradztwa był podstawą realizacji usługi doradczej.

(akta kontroli str. 43-163, 812-819)

Zgodnie z obowiązującym w badanym okresie regulaminem organizacyjnym Ośrodek na terenie województwa warmińsko-mazurskiego posiadał 19 Powiatowych Zespołów Doradztwa Rolniczego (dalej: PZDR), które obejmowały działaniem wszystkie gminy wiejskie i miejsko-wiejskie, tj. łącznie 100 gmin, w tym 67 wiejskich i 33 miejsko-wiejskich.

(akta kontroli str. 7-42, 168-170)

W okresie objętym kontrolą Ośrodek przeprowadził łącznie:

- 196 szkoleń w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych (w których uczestniczyło 4732 rolników), w tym w latach 2022-2023 w ramach projektów unijnych 80 szkoleń dla 1594 uczestników.
- 141 – w zakresie zaleceń dobrej praktyki rolniczej, o którym mowa w art. 103 ust. 1 upw, w tym 61 w ramach działalności statutowej, a 80 w ramach umowy podpisanej z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (w 2022 i 2023 roku). W szkoleniach tych uczestniczyło łącznie 3047 osób¹⁰.

Szkolenia były prowadzone we wszystkich 19 powiatach objętych zasięgiem działania WMODR.

W poszczególnych latach badanego okresu, w ramach działalności statutowej, zaplanowano rocznie od 7 do 21 szkoleń dotyczących zbioru zaleceń dobrej praktyki rolniczej do dobrowolnego stosowania, a przeprowadzono od 6 do 21 szkoleń rocznie. I tak w:

- 2018 r. na zaplanowane 7 szkoleń dla 195 uczestników, przeprowadzono 6 szkoleń 128 uczestników;
- 2019 r. na zaplanowane 12 dla 405 uczestników, przeprowadzono 12 szkoleń 392 uczestników;

⁵ zatwierdzona przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi pismo SWI.td.6554.3.2020 z dnia 31.03.2020 r., stanowiącym załącznik nr 12 do SIWZ postępowania,

⁶ nr 25/2021 z dnia 13.04.2021 r.

⁷ w sprawie wprowadzenia do stosowania instrukcji świadczenia przez WMODR usług doradczych w ramach poddziałania 2.1 „Wsparcie korzystania z usług doradczych” objętego PROW na lata 2014-2020 (II edycja usług doradczych – dwuletnie programy doradcze)

⁸ nr umowy: 00013.DDD69094.1.00013.2019.14

⁹ w ramach dwuletnich programów doradczych w ramach poddziałania „Wsparcie korzystania z usług doradczych” w ramach działania „Usługi doradcze, usługi z zakresu zarządzania gospodarstwem rolnym i usługi z zakresu zastępstw” objętego PROW na lata 2014-2020.

¹⁰ Spośród wszystkich szkoleń w badanym okresie najmniejszą liczbę uczestników przeszkolono w powiecie węgorzewskim (57), a najwięcej w olsztyńskim (321).

- 2020 r. na zaplanowane 15 szkoleń dla 377 uczestników, przeprowadzono 12 szkoleń dla 246 uczestników;
- 2021 r. na zaplanowane 21 szkoleń dla 525 uczestników, przeprowadzono 21 szkoleń dla 445 uczestników;
- 2022 r. na zaplanowane 6 szkoleń dla 150 uczestników, przeprowadzono 6 szkoleń dla 141 uczestników;
- 2023 r. na zaplanowane 6 szkoleń dla 154 uczestników, przeprowadzono 4 szkolenia dla 101 uczestników.

Liczba uczestników szkoleń w zakresie zaleceń dobrej praktyki rolniczej, o którym mowa w art. 103 ust. 1 upw, była mniejsza od zaplanowanej w Programach działalności we wszystkich latach badanego okresu.

Jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka: szkolenia realizowane przez Ośrodek są usługą bezpłatną i dostępną dla wszystkich zainteresowanych tematem. Rolnicy, którzy nie uczestniczyli w szkoleniu mimo wcześniejszej deklaracji udziału (przeważnie ustnej), nie mają obowiązku usprawiedliwienia swojej nieobecności.

W badanym okresie Ośrodek nie zrealizował jednego zaplanowanego szkolenia¹¹ w 2018 roku, trzech zaplanowanych w 2020 roku oraz dwóch zaplanowanych w 2023 roku. Jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka: niezrealizowanie jednego z zaplanowanych siedmiu szkoleń w 2018 roku wynikało z braku zainteresowania wśród rolników tematyką. Rok 2018 był pierwszym rokiem wdrażania dyrektywy azotanowej co przekładało się na mniejsze zainteresowanie rolników z uwagi na niską, na tym etapie, świadomość znaczenia omawianych treści.

Dyrektor podał także, że mniejsza liczba szkoleń w 2020 roku spowodowana była panującą pandemią COVID-19 i restrykcjami z nią związanymi. Dalej wyjaśnił, że niezrealizowanie dwóch z zaplanowanych sześciu szkoleń w 2023 roku wynikało z braku zapotrzebowania na planowane szkolenia w związku z realizacją przez Ośrodek od 2022 roku projektu pn. Obowiązki rolnika w świetle ustawy Prawo wodne, które obejmowały zakresem temat poprawy gospodarki wodnej, w tym nawożenia i stosowania pestycydów. W 2023 roku odbywał się drugi etap w/w projektu w ramach którego przeszkolono 1194 osoby.

(akta kontroli str. 68-111, 164, 252-256)

W okresie objętym kontrolą Ośrodek prowadził także szkolenia w zakresie ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE lub innych instytucji krajowych lub zagranicznych odnośnie do ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. WMODR przeprowadził ogółem 187 ww. szkoleń, w tym 107 w ramach działalności statutowej, a 80 w ramach umowy podpisanej z Agencją Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa¹².

W badanym okresie ww. szkolenia były prowadzone we wszystkich 19 powiatach objętych zasięgiem działania WMODR. W szkoleniach uczestniczyły łącznie 4623 osoby, w tym:

- 51 osób w ramach trzech szkoleń przeprowadzonych w 2018 r.
- 916 w 25 szkoleniach w 2019 r.

¹¹ w zakresie zaleceń zawartych w zbiorze zaleceń dobrej praktyki rolniczej, o którym mowa w art. 103 ust. 1 upw

¹² Umowa o przyznaniu pomocy nr 00020.DDD.65140.1.21029.2019.14 z dnia 30 marca 2022 roku zmieniona Aneks nr 1 z dnia 24.05.2022 roku dot. realizacji operacji w zakresie organizacji i przeprowadzania szkoleń pn. Obowiązki rolnika w świetle ustawy Prawo wodne.

- 166 w 7 szkoleniach w 2020 r.
- 916 w 33 szkoleniach w 2021 r.
- 400 w 20 szkoleniach w 2022 r. na podstawie umowy zawartej z ARiMR
- 2174 w 99 szkoleniach w 2023 r., z tego 1194 osoby w 60 szkoleniach zorganizowanych na podstawie ww. umowy z ARiMR.

Jak podał Dyrektor WMODR: w 2022 roku w związku z trwającą pandemią COVID-19 i obowiązującymi restrykcjami sanitarno-epidemiologicznymi, Ośrodek działania upowszechnieniowe z zakresu ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE lub innych instytucji krajowych lub zagranicznych odnośnie do ochrony wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, realizował w szczególności poprzez działalność doradczą. Umożliwiło to utrzymanie ciągłości wsparcia rolnikom w przedmiotowym temacie. Brak było szkoleń w ramach działalności statutowej.

(akta kontroli str. 68-111, 165, 250-254, 787-798)

W okresie objętym badaniem nie pobierano od uczestników opłat za udział w przeprowadzonych przez WMODR szkoleniach dotyczących:

- ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych;
- zbioru zaleceń dobrej praktyki rolniczej, o których mowa w art. 103 ust. 1 upw;
- ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE lub innych instytucji krajowych lub zagranicznych odnośnie do ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych.

(akta kontroli str. 207-210)

Jak wyjaśnił Dyrektor WMODR: Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie nie przekazuje mierników do pomiaru efektów pracy Ośrodka. Cele i mierniki określone są w ustawie budżetowej Państwa, na podstawie której WMODR określa plan finansowy w układzie zadaniowym na dany rok. Miernikiem efektywności podejmowanych działań jest liczba odbiorców usług kształceniowych, doradczych, informacyjno-upowszechnieniowych (w osobach). Miernik określany jest w perspektywie rocznej dla wszystkich zadań realizowanych w Ośrodku a określonych w Ustawie z dnia 22 października 2004 r. o jednostkach doradztwa rolniczego (Dz. U. z 2024 r. poz. 76) w art. 4 ust. 2 i 4., w oparciu o wszystkie zaplanowane działania. Ilość zaplanowanych i zrealizowanych zadań w WMODR zależy od szeregu czynników, w tym możliwości kadrowych, organizacyjnych i finansowych, które są kluczowymi czynnikami wpływającymi na liczbę zaplanowanych i zrealizowanych zadań w Ośrodku. Stosowany miernik umożliwia precyzyjne raportowanie i analizę liczby uczestników w różnych formach i działaniach WMODR. Dzięki temu można dokładnie ocenić zasięg i efektywność działań upowszechnieniowych, szkoleniowych, doradczych, informacyjnych i komercyjnych, co wpływa na lepsze planowanie przyszłych zadań.

(akta kontroli str.167, 222-240)

WMODR, na podstawie umowy zawartej 12 grudnia 2018 r. z Fundacją na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa uczestniczył w zadaniach będących częścią przedsięwzięcia pn. „Ograniczenie zanieczyszczenia azotem pochodzenia rolniczego metodą poprawy jakości wód”. W ramach tej umowy m.in. oddelegowano 25

doradców na szkolenia w zakresie wdrożenia programu azotanowego oraz przeprowadzono 12 warsztatów szkoleniowych dla rolników.

(akta kontroli str. 222-240, 754-759, 799-811)

Jak podał Dyrektor WMODR w badanym okresie nie korzystano z danych zgromadzonych w systemach ewidencji producentów, gospodarstw rolnych oraz wniosków o przyznanie płatności, o których mowa w przepisach ustawy z dnia 18 grudnia 2003 r. o krajowym systemie ewidencji producentów, ewidencji gospodarstw rolnych oraz ewidencji wniosków o przyznanie płatności (Dz. U. z 2023 r. poz. 885).

(akta kontroli str. 222-240)

2. W Ośrodku propagowano możliwość skorzystania ze szkoleń dla prowadzących działalność rolniczą w zakresie ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE lub innych instytucji krajowych lub zagranicznych odnośnie do ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, zaleceń zawartych w zbiorze zaleceń dobrej praktyki rolniczej. W wyjaśnieniu Dyrektor Ośrodka podał, że Ośrodek korzystał z różnych form i metod dotarcia z informacją o szkoleniach do osób zainteresowanych. Na terenie każdej z gmin województwa warmińsko-mazurskiego zatrudniony jest doradca dostępny podczas dyżuru na gminie, w biurze powiatowym, pod numerem telefonu oraz adresem e-mail, co umożliwia łatwy kontakt doradcy i rolnika. Informacje o pracownikach WMODR jak również terminach oraz miejscach planowanych szkoleń dostępne są na stronie internetowej Ośrodka. Harmonogramy szkoleń udostępniane są także w siedzibach biur doradców, upowszechniane w ramach współpracy z sołtysami, przedstawicielami samorządu terytorialnego, m.in. podczas posiedzeń rad gmin, przedstawicielami samorządu rolniczego, m.in. podczas posiedzeń rad powiatowych izby rolniczej, jak również indywidualnie rolnikom. Dalej wyjaśnił że: WMODR na bieżąco monitoruje publikowany przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa harmonogram naboru wniosków o przyznanie pomocy w ramach działań PROW na lata 2014-2020 oraz interwencji PS WPR na lata 2023-2027, zamieszczając informacje o nadchodzących i aktualnych naborach na stronie internetowej <https://wmodr.pl/>. Informacje szczegółowe o rozpoczynających się naborach Ośrodek otrzymuje z komunikatów prasowych przesyłanych przez Warmińsko-Mazurski Oddział Regionalny ARiMR jak również z wytycznych do naboru. Informowanie o szkoleniach następowało podczas wizyt w gospodarstwach, wizyt rolników w biurze, rozmów telefonicznych oraz korespondencji email. Informacje były również umieszczone na stronie Ośrodka w zakładce szkolenia (<https://wmodr.pl/szkolenia>) oraz w zakładce wieści z PZDR (<https://wmodr.pl/wiesci-z-pzdr>), w mediach społecznościowych, na tablicach informacyjnych w urzędach gmin. Rolnicy uzyskiwali informacje również podczas innych form szkoleniowych.

(akta kontroli str. 255-259)

W poszczególnych latach badanego okresu Ośrodek prowadził działalność doradczą w zakresie sporządzania dokumentacji niezbędnej do uzyskania pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE lub innych instytucji krajowych lub zagranicznych odnośnie do ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych. Jak wynika ze sprawozdań z realizacji rocznych programów działalności Ośrodka w:

- 2018 r. na zaplanowane 1127 porad, wykonano 1347;
- 2019 r. na zaplanowane 1546 porad, wykonano 3371;
- 2020 r. na zaplanowane 518 porad, wykonano 334;
- 2021 r. na zaplanowane 268 porad, wykonano 334;

- 2022 r. na zaplanowane 415 porad, wykonano 164;
- 2023 r. na zaplanowane 81 porad, wykonano 56;

Porady dotyczące możliwości uzyskania pomocy finansowej, w tym na działania w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych były udzielane przez pracowników wszystkich 19 PZDR.

(akta kontroli str.167, 222-240)

3. W badanym okresie w WMODR sporządzono 3019 planów nawożenia azotem, w tym 1244 za które pobrano opłatę. Cenę za usługę ustanowiono w Cennikach usług wykonywanych przez WMODR, które zatwierdzane były przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. W roku 2022 i 2023 oprócz planów sporządzonych odpłatnie, wykonane były plany nawożenia (łącznie 1775) w ramach zawartej przez WMODR umowy z ARiMR¹³, za przygotowanie których nie pobierano opłaty.

Jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka: w okresie listopad 2019 r. – grudzień 2023 r. pracownicy Ośrodka nie świadczyli usługi opracowania planu nawożenia azotem podmiotom prowadzącym chów lub hodowlę drobiu powyżej 40 000 stanowisk lub hodowlę świń powyżej 2000 stanowisk dla świń o wadze ponad 30 kg lub 750 stanowisk dla macior, tj. spełniających kryteria określone w art. 105a ust. 1 pkt 1 upw w związku z brakiem zapotrzebowania od tych podmiotów¹⁴.

W poszczególnych latach badanego okresu na podstawie zleceń podmiotów prowadzących działalność sporządzono odpłatnie od 32 do 290 planów rocznie¹⁵. I tak w:

- 2018 r. wykonano 32 plany, za które pobrano opłatę w kwocie 4 099,97 zł brutto;
- 2019 r. wykonano 257 planów, za które pobrano opłatę w kwocie 55 984,56 zł brutto;
- 2020 r. wykonano 251 planów, za które pobrano opłatę w kwocie 52 489,65 zł brutto;
- 2021 r. wykonano 230 planów, za które pobrano opłatę w kwocie 40 400,00 zł brutto;
- 2022 r. wykonano 290 planów, za które pobrano opłatę w kwocie 49 748,07 zł brutto;
- 2023 r. wykonano 184 planów, za które pobrano opłatę w kwocie 29 380,00 zł brutto.

W badanym okresie nie było wniosków o zwroty pobranych opłat, ani zwrotów opłat za wykonane przez WMODR plany nawożenia azotem.

Dyrektor WMODR nie posiadał informacji dotyczących wydanych przez okręgową stację chemiczno-rolniczą opinii dla sporządzonych przez Ośrodek ww. planów nawożenia azotem.

(akta kontroli str. 171-176, 221)

Pracownicy WMODR opracowując plany nawożenia azotem korzystali z narzędzi pomocniczych takich jak:

- INTER-NAW - ogólnodostępna¹⁶, bezpłatna aplikacja opracowana przez Krajową Stację Chemiczno-Rolniczą w konsorcjum z Instytutem Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa PIB w Puławach oraz Instytutem Technologiczno-Przyrodniczym w Falentach;

¹³ Umowa o przyznaniu pomocy nr 00013.DDD.69094.1.00013.2019.14 z dnia 31 marca 2021 roku w ramach poddziałania „Wsparcia korzystania z usług doradczych”.

¹⁴ Plany, które w tym okresie sporządzano były wykonywane na wnioski podmiotów innych niż te o których mowa w art. 105a ust. 1 pkt 1 upw

¹⁵ Liczba planów była równa liczbie zleceń.

¹⁶ dostępna na stronie <https://schr.gov.pl/art,58,inter-naw>

- Program_N - ogólnodostępna¹⁷, bezpłatna aplikacja opracowana przez Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie;

- Aplikacja planu nawozowego i rejestru nawożenia azotem - autorski program¹⁸.

Jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka: WMODR nie posiada opracowanych instrukcji dla pracowników regulujących korzystanie z ww. aplikacji do sporządzania planów nawożenia azotem. Każda z aplikacji posiada instrukcję dostępną na stronach internetowych. Doradcy wybierając aplikację do sporządzania planu nawożenia azotem kierują się indywidualnymi predyspozycjami. Z informacji uzyskanych od osób opracowujących plany nawożenia wynika, iż nie zdarzały się przypadki wykonania planu przy użyciu innych aplikacji lub bez użycia aplikacji pomocniczych. Każdorazowo przed wdrożeniem do użycia aplikacji do przygotowania planu nawożenia azotem, podmiot opracowujący dane narzędzie organizował spotkania (przeważnie online) w celu przedstawienia aplikacji i omówienia przez autorów jej funkcjonalności i sposobu działania. Spotkania nie ograniczały się wyłącznie do udziału doradców z WMODR i obejmowały również doradców z innych jednostek. Podczas testów najwięcej uwag skierowanych było do aplikacji INTER-NAW. Nieprawidłowości w działaniu aplikacji polegały m.in. na braku możliwości wstawienia daty wykonania planu nawożenia, problemach z zalogowaniem się do aplikacji, problemach z wydrukowaniem planu nawożenia. Uwagą najczęściej przytaczaną przez użytkowników aplikacji była jej nieintuicyjna obsługa. Użytkownicy mieli trudności z odnalezieniem odpowiednich funkcji, zrozumieniem ikon i skrótów oraz obsługi panelu menu. Uwagi te doradcy kierowali podczas samokształceń prowadzonych przez CDR w Brwinowie oraz IUNG w Puławach, w czasie rzeczywistym w panelu chat. W sytuacji zauważenia nieprawidłowości w działaniu którejkolwiek aplikacji, podczas opracowywania planu nawożenia, doradcy informowali o zdarzeniu wskazane przez autorów osoby do kontaktu.

(akta kontroli str.241-243)

Na podstawie dokumentacji 15 wybranych planów nawożenia azotem stwierdzono, że:

- w 11 planach nie wpisano faktycznej daty ich sporządzenia – zawarto natomiast datę, która była wcześniejsza niż data podana przez rolnika na zleceniu wykonania usługi opracowania planu nawożenia azotem¹⁹, w dwóch przypadkach sporządzono je w dniu złożenia zlecenia, w jednym plan nie zawierał daty wykonania, oraz w jednym przypadku brak było daty na zleceniu.
- w czterech przypadkach plany nawożenia nie zawierały ewidencji wykonania nawożenia;
- w 14 przypadkach za sporządzone plany pobrano opłaty zgodnie z cennikiem; w jednym przypadku za sporządzenie planu nawożenia azotem pobrano kwotę 200 złotych, zamiast wynikającej z cennika kwoty 440 zł;

Ponadto we wszystkich analizowanych przypadkach, które były sporządzane w wymienionych wyżej aplikacjach (INTER-NAW, Program_N, Aplikacja planu nawozowego i rejestru nawożenia azotem):

¹⁷ dostępna na stronie <https://www.cdr.gov.pl/transfer-wiedzy/narzedzia>

¹⁸ dostępny na stronie <https://kiedrowski.wordpress.com>). Dostęp do aplikacji przez doradców możliwy jest w wyniku podpisanej umowy z dnia 15 czerwca 2023 r. pomiędzy Ośrodkiem a autorem aplikacji.

¹⁹ Plan nawożenia zawierał wcześniejszą datę sporządzenia od 47 dni do 840 dni niż data złożenia wniosku o plan

- wystawiono fakturę sprzedaży na podstawie oświadczenia odbiorcy usługi, w którym rolnik potwierdził wiarygodność i prawdziwość danych i informacji podanych przez niego do sporządzenia planu nawożenia,
- wskazano sezon wykonania nawożenia (wiosna/jesień), a określone dawki nie przekraczały 170 kg azotu w czystym składniku na 1 ha użytków rolnych.
- we wszystkich 15 analizowanych przypadkach sporządzenia przez pracowników WMODR planów nawożenia azotem, rolnik potwierdził wiarygodność i prawdziwość danych i informacji podanych przez niego do sporządzenia planu nawożenia, podpisując dokument Oświadczenie odbiorcy usługi.

W sprawie braku wskazania w planie daty wykonania nawożenia Dyrektor Ośrodka wyjaśnił, że Plany nawożenia azotem, opracowane zostały z użyciem aplikacji Program_N. W narzędziu tym, w zakładce plany naturalne, istnieje wyłącznie opcja wyboru wiosna/jesień. Doradcy sporządzając plany przy użyciu aplikacji Program_N nie mają możliwości wpisania dokładnej daty.

Dalej wyjaśnił, że Doradca wypełniając plan nawożenia azotem instruuje rolnika o prawidłowych terminach wykonywania zabiegów i przedstawia zalecane dawki zastosowania nawozów azotowych. Nie jest on zobligowany do wypełniania ewidencji stosowania nawozów zawierających azot. Ewidencję uzupełnia rolnik w trakcie trwania roku gospodarczego w rolnictwie w czasie rzeczywistym wykonywania zabiegów agrotechnicznych. Rejestr powinien być na bieżąco uzupełniany przez rolnika bezpośrednio po wykonanym zabiegu nawożenia.

Odnosnie braku w jednym przypadku wpisania daty sporządzenia planu Dyrektor WMODR podał, że data opracowania planu nawożenia azotem dla gospodarstwa rolnego Tomasza S. została wpisana odręcznie po wydrukowaniu dokumentu, co potwierdził doradca. Pracownicy WMODR nie mają obowiązku archiwizowania dokumentacji w wersji papierowej.

W sprawie zamieszczenia w 11 planach nawożenia daty sporządzenia, która była wcześniejsza niż data zlecenia przez rolnika wykonania tej usługi Dyrektor wyjaśnił, że „Usługa wykonania planu nawożenia azotem z datą wcześniejszą niż data wnioskowania o plan została podjęta w odpowiedzi na okoliczności, które miały na celu zapewnienie i potwierdzenie właściwego zarządzania nawozami oraz optymalizacji produkcji rolniczej. Wymienione plany doradcy sporządzili na podstawie przedstawionej przez rolników ewidencji wykonanych zabiegów agrotechnicznych. Rolnicy zgłosili się do doradcy w celu naniesienia do profesjonalnego formularza danych z rejestru. Służy to kontroli przez rolnika nie przekroczenia w trakcie nawożenia maksymalnych dawek, tj. 170 kg azotu w czystym składniku na 1 hektar użytków rolnych. Zapewnia to zgodność z wymogami prawnymi oraz pełną transparentność działań rolniczych”.

(akta kontroli str. 217, 266-270, 277-521, 611-709)

Jak wyjaśnił Dyrektor: nowozatrudnieni doradcy WMODR zapoznają się z dostępnymi narzędziami do sporządzania planów nawożenia w biurze powiatowym. Za ten etap wdrożenia pracownika odpowiada kierownik zespołu doradców, w którym doradca został zatrudniony. Ośrodek monitoruje potrzebę doksztalcania doradców i organizuje doskonalenia kadry w tym zakresie np. w sytuacji nowelizacji przepisów. Każdy pracownik może korzystać ze wsparcia specjalisty Działu Rolnictwa Ekologicznego z zakresu wdrażania dyrektywy azotanowej i opracowywania planów nawożenia azotem. Dane do planu nawożenia są wynikiem bezpośredniego wywiadu doradcy z rolnikiem podczas sporządzania planu nawożenia. Dane dotyczące obrotu stada

pobierane są w obecności i za zgodą rolnika z konta rolnika w systemie IRZplus²⁰. Dane dotyczące działek rolnych w gospodarstwie oraz powierzchni i strukturze upraw w gospodarstwie wpisywane są w obecności i za zgodą rolnika z konta rolnika w systemie e-Wnioski plus z wniosku o dopłaty złożonym w danym roku. Błędy rachunkowe są eliminowane w aplikacji. Aplikacja uniemożliwia użytkownikowi wprowadzenie zmian metodyki wyliczania dawek nawozów, a wszelkie przekroczenia współczynników są sygnalizowane w programie. Wyklucza to popełnienie błędu w obliczaniu obrotu stada oraz zaplanowanych dawek azotu. Rolnik odbierając od doradcy plan nawożenia azotem każdorazowo jest informowany o konieczności zastosowania nawożenia zgodnie z planem w praktyce. Jednocześnie jest obligowany do prowadzenia rzetelnej i zgodnej ze stanem faktycznym ewidencji zabiegów oraz uświadamiany o skutkach prawnych wprowadzania do ewidencji zabiegów błędnych zapisów.

(akta kontroli str. 241-243)

4. W okresie objętym kontrolą, pracownicy WMODR, działając na zlecenie podmiotów prowadzących produkcję rolną oraz podmiotów prowadzących działalność, o której mowa w art. 102 ust. 1 uwp, sporządzili łącznie 77 wniosków o przyznanie pomocy w zakresie inwestycji mających na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami. Z tego tytułu pobrano należności w łącznej wysokości 115 602,00 zł, w tym:

- 20 wniosków w 2019 r.²¹, za które pobrano opłatę w kwocie brutto 27 150,00 zł;
- 25 wniosków w 2020 r., za które pobrano opłatę w kwocie brutto 34 610,00 zł;
- 18 wniosków w 2021 r., za które pobrano opłatę w kwocie brutto 25 680,00 zł;
- 6 wniosków w 2022 r., za które pobrano opłatę w kwocie brutto 8 412,00 zł;
- 8 wniosków w 2023 r., za które pobrano opłatę w kwocie brutto 19 750,00 zł.

Porównując dane z systemu księgowego dotyczące liczby pobranych opłat z danymi z systemu sprawozdawczego dotyczącymi liczby sporządzonych wniosków o przyznanie pomocy w zakresie inwestycji mających na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami stwierdzono, że liczba pobranych opłat za sporządzone przez WMODR wnioski w latach 2019-2021 była różna od liczby sporządzonych wniosków. I tak w roku 2019 sporządzono 18 wniosków, a pobrano 20 opłat, w roku 2020 sporządzono 26 wniosków, a pobrano 25 opłat, natomiast w roku 2021 sporządzono 19 wniosków, a pobrano 16 opłat.

Jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka: W roku 2019 różnica dwóch wniosków pomiędzy liczbą usług sprawozdanych, a zaksięgowanych wynika z braku sprawozdania dwóch wniosków, czyli przeoczenia obowiązku sprawozdawczego przez doradcę. W roku 2020 różnica jednego wniosku pomiędzy liczbą usług sprawozdanych a zaksięgowanych wynika z błędu doradcy polegającego na sprawozdaniu innego zadania niż zaksięgowanego, tj. sprawozdał wniosek w ramach działania „Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych” zamiast wniosku „Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej”. W roku 2021 różnica trzech wniosków pomiędzy liczbą usług sprawozdanych a zaksięgowanych wynikała z:

- sprawozdania wykonanego zadania w SPiS i przekonaniu doradcy o przekazaniu Oświadczenia odbiorcy usługi do Centrali, przy jednoczesnym braku odnotowania w

²⁰ Aplikacja IRZplus jest narzędziem ARiMR służącym do ewidencji zwierząt i zdarzeń z nimi związanymi.

²¹ w 2018 r. brak było wniosków

dziale księgowości ww. dokumentu, w skutek czego nie została pobrana opłata za wykonaną usługę²² w kwocie 1420 zł;

- braku doprecyzowania nazwy usługi w zaksięgowaniu wniosku (zamiast jako „Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych” jako inwestycje), co uniemożliwiło zakwalifikowanie usługi do badanego zakresu;
- błędu doradcy polegającego na sprawozdaniu wniosku w sytuacji, gdy rolnik ostatecznie odstąpił od wnioskowania o przedmiotowe działanie w ARiMR – doradca nie poinformował Centrali o konieczności usunięcia błędnego zapisu w sprawozdawczości.

(akta kontroli str. 206, 210-216, 218-220, 260-265, 522)

Faktury sprzedaży za usługi sporządzenia wniosków lub innych dokumentów niezbędnych do ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE lub innych instytucji krajowych i zagranicznych, wystawiane były przez Dział księgowości na podstawie Oświadczenia odbiorcy usługi. Dokumenty te nie zawierały podpisu doradcy. Oświadczenia odbiorcy usługi przekazywane były do Działu księgowości z Sekretariatu bądź były przywożone przez pracowników Zespołów Powiatowych.

(akta kontroli str. 206, 210-216, 218-220, 260-265, 522)

Dyrektor Ośrodka podał, że Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa ogłaszała w latach 2019-2023 konkursy w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych p.t. Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych w ramach PROW na lata 2014-2020. W 2018 roku nie było prowadzonego naboru wniosków.

Jak wynika z informacji przekazanej z ARiMR w trybie art. 29 ustawy o NIK ustalono, że spośród wybranych 15 wniosków o przyznanie pomocy w zakresie inwestycji mających na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniem azotanami:

- a) wszystkie wymagały uzupełnienia i/lub poprawek w dokumentacji, z tego w 11 przypadkach stwierdzono istotne braki, które dotyczyły m.in. braku danych identyfikacyjnych (NIP, Regon), braku danych dot. lokalizacji inwestycji, braku uzasadnienia zakresu inwestycji, nieprawidłowych informacji dotyczących posiadanych środków trwałych, niespójnych danych w dokumentacji, nieprawidłowego okresu bazowego i docelowego.
- b) w dziesięciu przypadkach podpisano umowy o dotację (z tego w dwóch przypadkach umowy zostały rozwiązane), w czterech przypadkach wnioski odrzucono po dwóch wezwaniach i braku uzupełnień, a w jednym przypadku wniosek był w trakcie weryfikacji.

Dyrektor WMODR nie posiadał informacji dotyczących przyznania dofinansowania przez ARiMR na podstawie wypełnianych przez pracowników WMODR wniosków.

(akta kontroli str. 206, 523-709)

WMODR realizował usługi w zakresie opracowania wniosku na podstawie pisemnych zleceń wykonania usługi. Za przygotowanie dokumentacji badanej w próbie (15 wniosków) pobrano opłatę w łącznej kwocie 27 910 zł, z tego kwota prowizji wypłacona doradcom przygotowującym dokumentację wynosiła 9507,11 zł.

²² data sprawozdania zadania wykonania usługi w systemie sprawozdawczym to 22.12.2021 rok

(akta kontroli str. 523-709, 753)

5. WMODR obsługuje rolników ze wszystkich gmin województwa warmińsko-mazurskiego. Jak wyjaśnił Dyrektor Ośrodka: każda gmina wiejska i miejsko-wiejska w województwie warmińsko-mazurskim ma przypisanego doradcę. W przypadku braków kadrowych gmina obsługiwana jest przez kierownika Zespołu Doradców lub wskazanego przez niego doradcę.

(akta kontroli str. 257-259)

W okresie objętym kontrolą liczba pracowników WMODR wykonujących działania doradcze i szkoleniowe, w tym w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych uległa niewielkiej redukcji i wynosiła: 145 osób w 2018 r., 141 osób w 2019 r., 144 osób w 2020 r., 138 osób w 2021 r., 134 osób w 2022 r. i 137 osób w 2023 r. Liczba osób dla których prowadzono działania doradcze w/w zakresie wykazuje od 2019 roku tendencję spadkową. W badanym okresie liczba działań doradczych przedstawiała się następująco: 1346 działań w 2018 r., 3261 działań w 2019 r., 2693 działania w 2020 r., 2196 działań w 2021 r., 1745 działań w 2022 r. i 1250 działań w 2023 r. Średnia liczba osób objętych działaniami doradczymi na oddelegowanego pracownika w badanym okresie przedstawiała się odpowiednio: w 2018 roku 9,3; w 2019 roku 23,1; w 2020 roku 18,7; w 2021 roku 15,9; w 2022 roku 13,0; w 2023 roku 9,1.

Liczba uczestników szkoleń w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych nie wykazuje tendencji spadkowych. W badanym okresie liczba uczestników szkoleń przedstawiała się następująco: 1065 w 2018 r., 2444 w 2019 r., 777 w 2020 r., 1728 w 2021 r., 925 w 2022 r. i 2275 w 2023 r.. Średnia liczba przeszkolonych uczestników na oddelegowanego pracownika w badanym okresie przedstawiała się odpowiednio: w 2018 roku 7,3; w 2019 roku 17,3; w 2020 roku: 25,1; w 2021 roku: 30,9; w 2022 roku: 25,0; w 2023 roku: 31,6.

(akta kontroli str. 177-205)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W 11 spośród 15 objętych analizą planów nawożenia azotem sporządzonych przez pracowników WMODR nie wpisano faktycznej (rzeczywistej) daty ich sporządzenia. Podano w nich bowiem datę, która była wcześniejsza niż data wskazana przez zleceniodawcę na wniosku o sporządzenie planu. Takie postępowanie nie było rzetelne. Ponadto, w jednym z ww. badanych przypadków w wyniku niewłaściwej realizacji zadań naliczono i pobrano opłatę o 240 zł niższą, niż należna za wykonanie planu.

(akta kontroli str. 217, 266-270)

2. Na podstawie badanej próby 15 wniosków o przyznanie pomocy stwierdzono, że w 11 przypadkach pracownicy WMODR nierzetelnie wypełniali wnioski lub inne dokumenty niezbędne do ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE, w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, niezgodnie z Regulaminem konkursu. Stwierdzone nieprawidłowości dotyczyły m.in. braku danych identyfikacyjnych (NIP, Regon), braku danych dot. lokalizacji inwestycji, braku uzasadnienia zakresu inwestycji, nieprawidłowych informacji dotyczących posiadanych środków trwałych, niespójnych danych w dokumentacji, nieprawidłowego okresu bazowego i docelowego.

(akta kontroli str. 213-216, 218-219)

3. W przypadku jednej²³ z 77 wykonanych przez pracowników WMODR w latach 2019 – 2023 usług polegających na wypełnianiu wniosków lub innych dokumentów dotyczących przyznania pomocy finansowanej z funduszy UE, w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, nie ustalono i w konsekwencji nie pobrano opłaty w kwocie 1420 zł wynikającej z obowiązującego w WMODR cennika usług.

(akta kontroli str. 271-274, 522)

4. Sprawozdania z realizacji rocznego programu działalności za 2019 r. za 2020 r. oraz 2021 r. nie zostały sporządzone rzetelnie. W sprawozdaniu za 2019 r. nie ujęto bowiem dwóch wniosków dotyczących konkursów w zakresie ochrony wód przed zanieczyszczeniem azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych, w sprawozdaniu za 2020 r. jeden wniosek został wykazany w pozycji „Inwestycje mające na celu ochronę wód przed zanieczyszczeniami azotanami pochodzącymi ze źródeł rolniczych” zamiast w pozycji „Inwestycje zapobiegające zniszczeniu potencjału produkcji rolnej”, a w sprawozdaniu za 2021 r. ujęto wniosek, mimo że wnioskodawca odstąpił od realizacji przez WMODR usługi doradczej.

(akta kontroli str. 260-265)

IV. Uwagi i wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, przedstawia następujący wniosek:

Wniosek

Zwiększenie nadzoru w zakresie świadczenia usług doradczych dotyczących wsparcia inwestycji w gospodarstwach rolnych w ramach ubiegania się o przyznanie pomocy finansowanej lub współfinansowanej ze środków pochodzących z funduszy UE.

²³ Zrealizowanej w 2021 roku.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury w Olsztynie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykonania wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Olsztyn, dnia listopada 2024 r.

Kontroler
Artur Żukowski
Starszy Inspektor kontroli państwowej

Najwyższa Izba Kontroli
Delegatura w Olsztynie
Dyrektor
z up.
wicedyrektor
Waldemar Żarnoch

.....
podpis

.....
podpis